

MAJ 2006

Aktstycket

Medlemsblad från ArkivCentrum Örebro län

Illustration of a window with blue curtains and snowflakes. A girl in a red hat and a boy are looking out. The girl says "Mums!". Below the window, the text reads "Det ska' vara gräddmes" and "och". In the foreground, there are two tins of butter: one labeled "GRÄDDMESSMÖR" and "LEKEBERGA" and another labeled "GRÄDD" and "GRÄDD". A stack of bread slices is shown with butter spread on it and a butter knife. The text "det ska' vara" is written above the "LEKEBERGA" logo. A list of nutrients is provided: "★ kalk", "★ vitaminer", "★ fosfor", "★ järn". At the bottom right, it says "★ och den bärliga smaken!". At the bottom left, it says "Mejeriföreningen • Örebro".

Det ska' vara
gräddmes
och

det ska' vara
LEKEBERGA
Mejeriföreningen • Örebro

- ★ kalk
- ★ vitaminer
- ★ fosfor
- ★ järn

★ och den bärliga smaken!

Verksamhetsberättelse 2005 för Örebro läns företagsarkiv

Styrelsen avger härmed verksamhetsberättelse för föreningens tjugoförsta verksamhetsår.

Styrelsen har haft fyra sammanträden. Årsmötet hölls den 27 maj i Bagarstugan på Dylta bruk. Efter årsmötet berättade Helena Åkerhielm om företagets historia och informerade även om företagets nuvarande verksamhet. Därefter gjordes en rundvandring i området där bland annat rödfärgsbruket visades.

Medlemmar

Arkivet har 45 medlemsföretag/organisationer:

Arla Foods AB, Örebro Mejeri
AssiDomän, Frövi
Bra Data MCP AB
Brukspatronen Per Erikssons Västmanlandsfond
Carlsson & Åqvist AB
Centrumledningsbolaget i Örebro AB
Dyno Nobel Sweden AB, Nora
Edwalls Ur AB
Entré Presenter AB
E.ON Elnät Sverige AB
Fortum Power and Heat AB
FöreningsSparbanken, Örebro
Haldex Garphyttan AB
Handelsbanken, Örebro
Handelskammaren Mälardalen
Hasselfors Garden AB
Johnson Metall AB
Järnverksföreningen
Kadenz HB, Örebro
Kommunförbundet Örebro län
Landshypotek, Örebro län
Laxå Bruks AB
Munksjö Aspa Bruk AB
Närkes-Östergötlands Jordägareförening
Onninen AB, Örebro

Omslagsbild: Annons för Lekeberga gräddmessmör från 1954. Ur Örebro-ortens mejeriförening upa:s arkiv.

Procordia Food AB, Örebro
Saab Bofors Support AB
Scan Foods AB, Örebro
Skyllbergs Bruks AB
Spel- och Servicehandlarnas Riksförbund
Stiftelsen Alfred Nobels Björkborn, Karlskoga
Stoneridge Electronics AB
Sveaskog Förvaltnings AB
Svensk Handel Örebro län
Svenskt Näringsliv, Örebro regionkontor
Teknikföretagen, Örebro samarbetsgrupp
Torvfabrikernas Centralförening
Vinkällaren Grappe AB
Volvo Construction Equipment Cabs AB, Hallsberg
Zinkgruvan Mining AB
Örebro företags- och hantverksförening
Örebro läns ingenjörsklubb
Örebro stads hantverksidkares sjuk- och begravningskassa samt understöds-kassa
Örebro Promotion
Örebro Universitet

Föreningen har också 12 enskilda medlemmar.

Personal

ArkivCentrums chef, *Göran Henrikson*, var helt eller delvis sjuk-skriven från början av mars. Från och med 1 oktober arbetade han halvtid. *Yvonne Bergman* har va-

rit t f arkivchef från den 8 mars. *Carl Magnus Lindgren* var helt eller delvis sjukskriven från början av juni till slutet av augusti. För övrigt arbetade han heltid under året. Från 1 november arbetade han halvtid med ett dövhistoriskt projekt för arkivets räkning.

Yvonne Bergman har arbetat med visningar och föredrag för arkivets räkning. Detta gäller också *Håkan Henriksson*, som också för Företagsarkivets räkning sköter kanslitjänsten åt Näringslivets Arkivråd. Han har under 2 månader avlönats av Företagsarkivet. *Evelyn Lauritzen* har haft arbetspraktik under stora delar av året.

Den lokalmässiga samordningen, som nu med framgång utövats i åtta år, innebär att de bägge arkivföreningarnas personal gemensamt sköter flera arbetsuppgifter. Det gäller all receptions-, informations- och forskarservice, men också sådant som leveransmottagning och accessionsföring samt visst förteckningsarbete. Det är den mindre partnern, Företagsarkivet, som främst tjänar på detta.

■■■ Örebro läns företagsarkiv är en ideell organisation som är verksam på Arkiv-Centrum Örebro län. Företag, organisationer och offentliga institutioner är medlemmar. Arkivet dokumenterar näringslivets och företagets historia i Örebro län. Detta sker framför allt genom inventering, insamling och förvaring av företagets handlingar. Arkivet hjälper också företagen i dokumenthanteringsfrågor. Arkivet har ett brett arbetsfält som också omfattar forskning och publiceringsverksamhet. Arkivet bildades som länsförening 1985. Det hade dessförinnan ett förflutet som förening i Örebro kommun, startad 1977 av *Arne Gorpe*.

Utvecklingen har varit positiv under flera år och i oktober 1998 kunde arkivet tillsammans med sin partner Folkrorelsernas arkiv i Örebro län inviga den nya länskulturinstitutionen ArkivCentrum Örebro län. På denna institution utgör de bägge arkivföreningarna tillsammans en kraftkälla för utbildning, folkbildning och forskning på det lokalhistoriska området.

Arkivets styrelse

Arbetsutskott

Ordförande	Sölve Persson, enskild ledamot
V ordförande	Sören Klingnéus, Örebro universitet
Sekreterare	Yvonne Bergman, t f arkivchef, adjungerad
Ledamot	Sten-Ove Pettersson, Hasselfors Garden AB

Övriga

Egon Harfeldt, FöreningsSparbanken Örebro
 Merit Israelsson, Handelskammaren Mälardalen
 Bengt Mattisson, Örebro kommun
 Ingrid Nilsson, Örebro företags- och hantverksförening
 Sven Erik Sahlén, Kommunförbundet Örebro län
 Anneli Sirsjö, Svenskt Näringsliv, Örebro regionkontor
 Birgitta Torgén, Örebro läns landsting

Ersättare

Lise-Lott Alm, Svensk Handel Örebro län
 Carl Jan Granqvist, Vinkällaren Grappe AB
 Sivert Gustafsson, Saab Bofors Support AB
 Hans-Göran Högquist, Kommunförbundet Örebro län
 Hans Johansson, Örebro företags- och hantverksförening
 Gun Kardell Bergh, Örebro läns landsting
 Merja Luuk Stenlund, Teknikföretagen, Örebro samarbetsgrupp
 Torsten Pääjärvi, Handelskammaren Mälardalen
 Dag Sjölen, Örebro kommun

Revisorer

Ordinarie

Gunilla Carlsson, Örebro läns landsting
 Karin Sundelius, Örebro kommun

Ersättare

Mona Granath, Örebro läns landsting
 Anders Olsson, Örebro kommun

Ekonomi

Arkivets verksamhet är möjlig att driva genom stöd till lokal- och driftskostnader från framför allt Örebro läns landsting, Riksarkivet, länsarbetsnämnden och Örebro kommun.

Ett mycket viktigt inslag i ekonomin utgör medlems- och hyllavgifter liksom intäkter från olika uppdrag. Under 2005 utgjorde

den egengenererade andelen av omsättningen 43 %. Årets resultat blev 58391 kr. Det egna kapitalet uppgår till 205239 kr.

För detaljer kring ekonomin hänvisas till bokslutet på s 6-7.

Leveranser

Under året mottog Företagsarkivet 26 arkivleveranser (2004 - 14) med en sammanlagd volym

på 100 hm (2004 - 33 hm). De största leveranserna kom från Stoneridge Electronics AB som levererade 36 hm och Kantin Mo-neo AB som lämnade in 24 hm. 16 av leveranserna var kompletteringar och resten från företag som inte tidigare förvarat sitt material på arkivet. De äldsta handlingarna som lämnades in under året är från 1910-talet och tillhör Hasselfors bruks arkiv. Det är bolagsstämmo- och styrelseprotokoll samt disponentens korrespondens. Med i leveransen fanns även kopior på korrespondens mellan bruksledning och ägare från 1754-1891 samt kopior på Hedvig Eleonora Wachtmeisters hushållsbok.

Andra intressanta leveranser är handlingar från Östernärkes Omnibustrafik AB (1,5 hm) från 1930-1980-talen och AB Vretstorpverket (7,5 hm) från 1920-1980-talen. En annan värdefull leverans är ingenjör Herbert Rygnes personarkiv (5 hm) med handlingar från 1950-1980-talen. Han var verksam på Svenska Skifferoljebolaget.

Uppdrag

Carl Magnus Lindgren har på uppdrag förtecknat Volvo BM AB:s arkiv. Företaget bildades 1846 i Torshälla och flyttade 1868 till Hallsberg under namnet Joh. Thermænius & Son. Företaget tillverkade lantbruksredskap med tröskverk som huvudprodukt, något som upphörde 1982. Därefter tillverkades hytter, hydraulcylindrar, tankar och karosseridetaljer samt tunnplåtskonstruktioner.

NLA

Näringslivets Arkivråd är en rikssammanslutning för företag och företagsarkiv vars syfte är att främja en rationell doku-

menthantering och arkivering i företag, organisationer och institutioner. Från och med årsskiftet 1998–1999 överfördes organisationens kansli från Stockholms företagsminnen till Örebro läns företagsarkiv. Ett avtal uppräta- des i samband med detta mellan de två organisationerna. *Håkan Henriksson* ansvarar för kansliets skötsel som bland annat inkluderar medlems- och kursservice samt bokföring. Han har under året även formgett NLA:s nya bok »Dokumentstyrning i processor- enterade organisationer«.

Dövhistoriska Projektet

Carl Magnus Lindgren blev enga- gerad på halvtid av Dövhistoriska Projektet fr o m 1 november 2005 och 11 månader framöver. Syftet med projektet är dels att doku- mentera nedlagda dövföreningars arkiv samt dels att hålla två arkiv- kurser för deltagare från hela Sve- rige. Två sådana hölls också den 18–20 november i Härnösand och den 25–27 november i Örebro på ArkivCentrum med drygt 25 del- tagare vid vardera tillfället.

Databaser

Arbetet med Företagsregistrets databas har fortsatt under en del av året, varför den för närvaran- de innehåller över 27900 poster. Ändå återstår mycket att inven- tera när det gäller näringslivet i länet. Det är ett omfattande arbe- te att inventera länets städer och landsbygd med exempelvis alla handlande och hantverkare. Do- kumentationen av Örebro stads industrier är dock i stort sett klar. Under året har genomgången av Örebro stads handelsregister i

Länsstyrelsens arkiv från åren 1888–1965 blivit klar och där finns nu 12241 poster noterade i data- basen. Dessutom finns även Han- delsregister för Långbro och Eker från år 1888–1949 och Handelsre- gister för Almby och Ånsta från år 1888–1942 lagda i respektive databas. De två sistnämnda han- delsregistren kom att från 1949 respektive 1942 föras gemensamt med Örebro stads handelsregister. Under 2005 påbörjades registre- ringen av Handelsregister för As- kersunds stad från åren 1888–1964 och det är nu klart, även Handels- register för Karlskoga stad har på- börjats under året.

Databasen Beståndsregister har under året uppdaterats i sedvanlig ordning, det vill säga när arkiven har förtecknats eller i samband med nya arkivleveranser. Vid års- skiftet 2005/2006 fanns 821 arkiv-

bildare registrerade.

Databasen Bergshanterings- register uppdateras också konti- nuerligt.

Alla ovan nämnda databaser har byggts upp och underhålls av *Carl Magnus Lindgren*.

Arkivets olika databaser har ef- terhand integrerats med Folkrö- relsearkivets och finns nu samla- de i ArkivCentrums stora databas och är tillgängligt för besökare.

Besökare

I ArkivCentrums forskarsals be- söksliggare har under 2005 no- terats 741 forskarbesök (2004 – 636). Liggare förs gemensamt för de bägge samverkande arkiven.

Ett antal gruppbesök har också avlagts på ArkivCentrum under året. 78 grupper (2004: 66) omfat- tande 1 573 personer (2004:1443) personer besökte arkivet.

Scania-Vabis-buss från 1952. Ur Öster- närkes Omibustrafik AB:s arkiv.

Därutöver har ArkivCentrum mottagit 370 besök som inte avsett forskarsalen (2004 – 365). Sammantaget blir antalet besök till arkivet under 2005 2684 (2004 – 2444). 347 brev- och telefonförfrågningar har besvarats (2004 – 238).

Besökarsiffrorna har ökat under året och det är glädjande att 2684 personer har varit på arkivet och det visar att arkivets tjänster efterfrågas.

Forskning

Arkivens omfattande källmaterial används fortlöpande av olika forskare, både fritidsforskare, studenter och akademiska forskare. 2481 volymer (2004 – 2250) har tagits fram till forskarna från de bägge arkiven. Antalet arbeten gjorda på arkivets material visar hur många olika forskningsinsatser som görs. Följande skrifter och uppsatser, helt eller delvis baserade på källmaterial från företagsarkivet, har lagts fram under 2005:

Augustsson, Peter, B-uppsats i historia om Kvarntorp, Linköpings universitet, HT 2005.

Carlsson, L., Närlund, L., Torstensson, O. & Thorin, L., *En studie över bergsbruket runt Ämmelången och Vena koboltgruvor*. Södertörns kulturgeologiska sällskap 2005.

Hedin, John, »Örebro Elektriska och Gullspång – kraftbolagen som försvann.« I: *Från bergslag och bondebygd 2004–2005*. Örebro läns museum 2005.

Henrikson, Göran, »Ett halvsekel i möbelindustrins tjänst – Klaessons möbler.« I: *Från bergslag och bondebygd 2004–2005*. Örebro läns museum 2005.

Henriksson, Håkan, »Tillmakning, kranar och navare – förindustriell gruvhantering i Örebro län.« I: *Från bergslag och bondebygd 2004–2005*. Örebro läns museum 2005.

Ordnade och förtecknade arkiv under 2005

Arkivbildare	Årsmfattning	Volym
1. Örebro läns Hypoteksförening (pågående arbete)	(1705–1989)	(>990)
2. Volvo BM AB (AB Joh. Thermanius & Son)	1860–1999	627
3. Thermanius Tjänstemannaförening (TTF)	1945–1963	1
4. AB Joh. Thermanius & Sons Fria Pensionsstiftelse	1949–1950	1
5. Tekniska Fabriken Alphyddan	u å	1
6. Tekniska Affärsbyrån	1930	1
7. APK (A. P. Kjellgrens Brödfabrik AB)	1952–1970	1
8. Västgöthyttan	1811–1975	10
9. Industri AB Viking	1924	1
10. Alfr. Thermanius Fastighetsförvaltning	1920–1963	16

Pettersson, Sten-Ove, »Bara torv«. I: *Från bergslag och bondebygd 2004–2005*. Örebro läns museum 2005.

Przybylova, Blažená, »Poslední naděje Eduarda Grafa – švédská korespondence«. I: *Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti ostravy a ostravska 22*. Archiv města Ostravy 2005.

Gymnasieeleverna har skrivit fördjupningsarbeten som bygger på material från Järnverksföreningen, Laxå bruk, Varuhuset Härold, Örebro kexfabrik samt Örebro skofabrik.

Aktstycket

Under 2005 utkom ArkivCentrums medlemstidning Aktstycket med fyra nummer, varav ett sommar- och ett julnummer. Sommar- och julnumren trycktes i vardera 1000 ex. I Aktstyckets två vårnummer publicerades verksamhetsberättelserna för folkrörelse- och företagsarkiven. Här ges också utrymme åt presentation av arkivmaterial och historiska artiklar och annat som kan vara av intresse för läsekretsen. Sommar- och julnumren innehåller artiklar som bygger på ArkivCentrums material om

länets historia. Artiklarna skrivs av personalen, men här ges också utrymme för gästskribenter. Också under 2005 spreds Aktstycket till en allt bredare krets av politiker och andra beslutsfattare samt media som ett viktigt led i institutionens informations- och förankringsarbete.

Hemsidan

Aktstycket kan också läsas på ArkivCentrums hemsida www.arkivcentrum.se som är gemensam för de bägge arkivföreningarna. Bo Fransson är webbmater. Han har utformat hemsidan och fyller den kontinuerligt med ett informativt innehåll. På hemsidan finns uppgifter om öppettider, arkivbestånd, nyheter och mycket annat. Här kan man också göra inköp från det sortiment av litteratur, vykort m m som finns på ArkivCentrum. Hemsidan har ett flertal länkar till andra hemsidor.

På grund av ändrade förhållanden på arkivets webhotell har det varit omöjligt att få fram uppgifter om det totala antalet besökare på arkivets hemsida.

Balansräkning för Örebro läns företagsarkiv den 1 januari–31 december 2005

	2004-12-31	2005-12-31
<i>Tillgångar</i>		
Plusgiro	504 315,00	291 917,00
Bank	0,00	310 403,68
Inventarier	1,00	1,00
Kortfristiga fordringar	153 246,50	180 988,50
Avräkningskonto Folkrorelsearkivet	-228 523,00	-136 048,50
<i>Summa</i>	<i>429 039,50</i>	<i>647 261,68</i>
<i>Skulder</i>		
Fakturaskulder	25 769,00	29 265,00
Reserverade sociala avgifter	0,00	6 288,00
Skatter anställda	6 811,00	6 858,00
Reservering Gårdsprojektet	63 974,00	63 974,00
Reservering Hyllor	75 000,00	125 000,00
Reservering Personal & inventarier	110 637,00	210 637,00
<i>Summa</i>	<i>282 191,00</i>	<i>442 022,00</i>
Eget kapital	143 531,55	146 848,50
Årets resultat	3 316,95	58 391,18
<i>Summa</i>	<i>146 848,50</i>	<i>205 239,68</i>
<i>Summa skulder och eget kapital</i>	<i>429 039,50</i>	<i>647 261,68</i>

Arrangemang

Den 27 januari arrangerades på ArkivCentrum en hindersmässoföreläsning i samarbete med Lokalhistoriska Sällskapet. Föreläsare detta år var lektorn i militärhistoria *Lars Ericson* som höll föreläsningen »Svenska slagfält«. 80 besökare åhörde föreläsningen och föredraget kunde i efterhand följas på ArkivCentrums hemsida.

Den 21 februari höll docent *Ingrid Åberg* föreläsningen »Att sy för kung och fosterland« som handlade om syföreningar. 50

personer lyssnade på föredraget som hölls i samarbete med Lokalhistoriska Sällskapet.

Den 26 oktober föreläste kyrkohistorikern *Bertil Nilsson* »När kyrkan kom till Sverige. Aspekter på kristnandeprocessen«. Återigen var det ett arrangemang med Lokalhistoriska Sällskapet och publiken bestod av 60 personer.

ArkivCentrum har under hösten förfogat över en utställningsmonter i Örebro läns museum där arkivet har haft möjlighet att presentera nyinkommet, eller på annat sätt aktuellt och intressant

material. Satsningen kallas för Nyhetsrummet och där har länets kulturinstitutioner en möjlighet att presentera sin verksamhet. Företagsarkivet visade ritningar samt en avräkningsbok över försålda tröskverk från Thermæniusverken. *Håkan Henriksson* har ansvarat för detta.

Lokalhistorisk kurs

Höstterminen 2005 startade Lokalhistoriska sällskapet för sjunde gången sin 2-terminerskurs i Lokalhistoria. Hela 41 elever följer kursen som har *Yvonne Bergman* och *Sören Klingnéus* som kursledare. Lärarna hämtas förutom från Universitet, från Örebro läns museum, Örebro Stadsarkiv, ArkivCentrum och Länsstyrelsens kulturmiljöenhet. Kursen är ett utmärkt exempel på ett positivt samarbete mellan kulturarvsverksamheter i länet. Huvudman för kursen är Lokalhistoriska Sällskapet i samarbete med Folkuniversitetet och ArkivCentrum.

Forskarcirkelarna

Höstterminen 2005 startade tre forskarcirkel med sammanlagt ett 20-tal personer. Varje cirkel tar upp vardera ett år i Örebros historia, 1906, 1945 och 1956. Cirkeldeltagarna forskar om vad som hände och hur man levde i Örebro under det utvalda året. Deltagarna använder inte enbart arkivets eget material, utan man studerar även tidningslägg och besöker andra arkiv.

Bokmässan

Arkivföreningarna på ArkivCentrum samverkade med Örebro läns museum, Riksantikvarieämbetet och Örebro läns hembygdsförbund kring ett bokbord på länets bokmessa på Örebro Slott den 18–20 november. Folkrorelsearkivets bok »Det var dans i Fol-

Resultaträkning för Örebro läns företagsarkiv den 1 januari–31 december 2005

	2004-12-31	2005-12-31
<i>Intäkter</i>		
Landstingsbidrag	198 000	198 000
Kommunbidrag	103 500	93 150
Statsbidrag	155 000	155 000
Lönebidrag AMV	141 037	117 498
Övriga bidrag	40 000	50 000
Medlemsavgifter	20 450	19 875
Förvaringsavgifter	243 895	244 190
Uppdragsintäkter	111 760	179 100
Försäljning av böcker	3 225	500
Övriga intäkter	8 343	20 071
Ränteintäkter	3 614	1 742
<i>Summa</i>	<i>1 028 824</i>	<i>1 079 126</i>
<i>Kostnader</i>		
Personalkostnader	461 714	324 937
Lokalkostnader	419 345	423 372
Kontorsmateriel	5 107	6 606
Arkiveringsmateriel	16 057	55
Trycksaker	27 566	18 986
Administrativa kostnader	34 883	41 709
Resor/transporter	2 526	2 783
Telefon/porton	12 059	10 476
Böcker/tidskrifter	5 670	2 437
Representation/PR	17 833	15 773
Kurser/konferenser	16 486	8 329
Inventarier/avskrivningar	5 665	15 108
Reservering hyllor	0	50 000
Reservering personal	0	100 000
Övriga kostnader	596	164
Årets resultat	3 317	58 391
<i>Summa</i>	<i>1 028 824</i>	<i>1 079 126</i>

kets park« valdes till årets länsbok och två av bokens redaktörer, *Eva Dahlström* och *Bo Fransson*, fick motta blommor och pris inför en stor publik. Prisutdelningen sändes i Radio Örebro.

Arkivens dag

Arkivens dag inföll lördagen den 12 november och årets gemensamma tema för arkiven i landet var »Det ska vi fira«. Arkivet uppmärksammade folkparksrörelsens 100-årsjubileum och hade en utställning kring några folk-

parker i länet och hade bjudit in *Owe Thörnqvist* som berättade folkparksminnen och visade en film om sin artistkarriär. Vidare visades bildspelet »Örebro på glasplåtarnas tid« och besökarna kunde gå en tipspromenad med frågor som rörde jubileer av olika slag. 187 personer besökte arkivet. Nio andra arkiv i länet hade öppet och hade sammanlagt ca 550 besökare. *Yvonne Bergman* var den som höll i ArkivCentrums och länets AD-arrangemang.

Depån i Fjugesta

Under 2003 öppnade ArkivCentrum en depå i Fjugesta och under det året monterades det begagnade hyllmateriel som förvarats på annat håll i Västernärke. Det är framför allt Företagsarkivet som har fört över material till depån, men också Folkrörelsearkivet har kört över några skrymmande leveranser till den nya lokalen. Där förvaras för företagsarkivets räkning 300 hm. Depån utgörs av Telias gamla växelstation i Fjugesta och har en yta på 180 kvadratmeter. I början av 2006 kommer lokalen att delvis inredas med kompakthyllor och fullt utbyggd kan lokalen rymma upp mot 2 000 hm.

NBJ

Under 2005 har NBJ-arkivet fortsatt att fylla sin roll som informationscentrum kring museijärnvägen i Nora. *Gun Eriksson* har skött det dagliga arbetet och haft öppet måndag–torsdag mellan kl 13–16. Arkivet är också öppet kvällstid första torsdagen i varje månad. *Conny Tiderman* ansvarar för arbetsledning och finns också på plats minst en gång per månad.

Under året har ett 10-tal leveranser influerat till arkivet, det har varit fråga om järnväglitteratur

Arkivkurs på ArkivCentrum den 27 november 2005 med deltagare från Dövhistoriska Projektet. Foto: Per-Thomas Örlegård.

och fotografier inlämnade av privatpersoner. Cirka 500 personer har besökt arkivet, dels som forskare och dels som gruppbesökare. Arkivet har utvidgat lokalerna med ett nytt kontorsutrymme och därigenom fått större ytor för en fast utställningslokal. I anslutning till utställningsytan kommer ett forskarutrymme att iordningställas.

Organisation

Örebro läns företagsarkiv är medlem i Näringslivets arkivråd (NLA), Näringslivsarkivens förening (NAF) och föreningen Bergslagsarkiv.

Göran Henrikson är styrelseledamot i Bergslagsarkiv och NAF. *Håkan Henriksson* är revisor i Bergslagsarkiv. *Yvonne Bergman* representerar arkivet i Nätverket för Hjälmarren-Mälarens näringslivsarkiv samt är med i Regionala samarbetsrådet för landsarkivdistriktet. *Carl Magnus Lindgren* är kassör i Sveriges Dövhistoriska Sällskap och redaktör för SDHS medlemstidning.

Håkan Henriksson är suppleant i Örebro läns hembygdsförbund och ingår i redaktionskommittén för Länsbuketten.

Besökare

Liksom tidigare år har Universitetets studenter i historia haft lektioner på arkivet, då ArkivCentrums material och uppslag till uppsatsämnen diskuterats. Besök har också gjorts av elever från gymnasieskolorna i länet.

Utöver studenter och skolelever har släktforskargrupper, studiecirkelar och föreningar be-

sökt arkivet under året

De visningar och presentationer som genomförs i samband med studiebesök och möten är ett mycket viktigt medel för att förankra arkivet och möda läggs ner på att göra presentationerna trevliga och informativa. *Håkan Henriksson* har ansvarat för undervisningen för universitetets studenter om materialet på ArkivCentrum liksom för de flesta skolgrupperna.

Representation

Den 17 januari var *Håkan Henriksson* med i inslag på TV 4:s lokala nyheter om Stribergsarkiven.

Den 9–10 februari deltog *Yvonne Bergman* och *Göran Henrikson* i konferensen »Kulturlabbet« i Östersund.

Den 9 mars deltog *Håkan Henriksson* på NLA:s årsmöte i Stockholm.

Den 10–11 mars deltog *Yvonne Bergman*, *Håkan Henriksson* och *Carl Magnus Lindgren* på Kulturtinget »Lyssna till historien – Tala till Framtiden« i Örebro. *Göran Henrikson* ingick i kulturtingets planeringsgrupp.

Den 20 april föreläste *Håkan Henriksson* om Stribergsarkiven på Nora bibliotek. Arrangör var Nora släktforskarklubb och Nora kommun.

Den 16 maj filmintervjuades *Carl Magnus Lindgren* av HUSK-projektet om hur det är att vara hörselskadad på en arbetsplats bland hörande. HUSK-projektets filmintervjuer visades för allmänheten för första gången den 25 oktober och ingår nu i DVD-filmer för studiecirkelar runt om i landets skolor för hörselskadade. Detta projekt har drivits av Ahlséns forskningsinstitut i samarbete med Riksgymnasiet för Hörselskadade.

Den 17 maj tog *Carl Magnus Lindgren* hand om besökare från Södertörns Kulturgeologiska Sällskap för deras historiedokumentation om Vena gruvfält och området kring detta. En skrift om denna dokumentation överlämnades under hösten till Örebro läns Företagsarkiv.

Den 18 maj var *Yvonne Bergman*, *Håkan Henriksson* och *Carl Magnus Lindgren* på Föreningen Bergslagsarkivs årsmöte i Norr-

tälje.

Den 21 maj föreläste *Håkan Henriksson* vid ett bergshistoriskt seminarium under Järnhelga i Pershyttan. Föredraget hette »Pershyttans gruvor – en kvinnodominerad arbetsplats?»

Den 24 maj var arkivpersonalen från Stora i Falun på studiebesök på ArkivCentrum.

Den 5 september var *Yvonne Bergman* hos ABF i Degerfors för att få i gång grävarkiv om arbetet vid Degerfors järnverk.

Den 15 september informerade *Yvonne Bergman* om arkivet vid ett möte med Karlskoga-Degerfors släktforskarförening i Karlskoga.

Den 17 september föreläste *Håkan Henriksson* om Sveriges gruvpigor på de Svenska historiedagarna i Västerås.

Den 5 oktober deltog *Håkan Henriksson* på ett kulturarvsråd i Nora.

Den 8–9 oktober deltog *Carl Magnus Lindgren* i Dövhistoriskt Seminarium i Stockholm, anordnat av Sveriges Dövhistoriska Sällskap.

Den 12 oktober deltog *Yvonne Bergman* och *Håkan Henriksson* i ett industrihistoriskt seminarium på Frövifors industrimuseum.

Den 21 oktober var *Yvonne Bergman* på Rönnskärsverken i Skellefteå och höll en kurs i arkivkunskap för företrädare från arbetslivsmuseer. Den 28 oktober var hon på Mentalvårdsmuseet i Säter och höll en kurs med samma innehåll.

Den 27 oktober deltog *Yvonne Bergman*, *Göran Henrikson* och *Håkan Henriksson* på Föreningen Bergslagsarkivs seminarium på Örebro universitet.

Personalen deltog den 15 december på studieresa till Arbetarrörelsens Arkiv i Stockholm

Budget för Örebro läns företagsarkiv 2006–2007

	Bokslut 2005	Rev budget 2006	Budget 2007
<i>Intäkter</i>			
Landstingsbidrag/			
Regionförbundsbidrag	198 000	202 000	225 000
Statsbidrag	155 000	133 600	134 000
Kommunala bidrag	93 150	93 150	94 000
Lönebidrag AMV	117 498	150 000	150 000
Medlemsavgifter	19 875	20 000	20 000
Förvaringsavgifter	244 190	270 000	270 000
Uppdragsintäkter	179 100	300 000	100 000
Övriga bidrag	50 000	–	–
Övriga intäkter	20 571	5 000	5 000
Ränteintäkter	1 742	2 000	2 000
<i>Summa</i>	<i>1 079 126</i>	<i>1 175 750</i>	<i>1 000 000</i>
<i>Kostnader</i>			
Personalkostnader	324 937	649 750	474 000
Reserv personal	–	-50 000	-50 000
Lokalkostnader	423 372	425 000	425 000
Kontorsmateriel	6 606	7 000	7 000
Arkiveringsmateriel	55	10 000	10 000
Administrativa kostnader	41 709	45 000	45 000
Trycksaker	18 986	20 000	20 000
Resor/transporter	2 783	8 000	8 000
Telefon/data/porton	10 476	12 000	12 000
Böcker/tidskrifter	2 437	6 000	6 000
Marknadsföring/ representation	15 773	20 000	20 000
Kurser/konferenser	8 329	10 000	10 000
Hyllor	–	75 000	–
Reserv hyllor	–	-75 000	–
Inventarier/avskrivningar	15 108	10 000	10 000
Gårdsprojektet	–	63 974	–
Reservering gårdsprojektet	–	-63 974	–
Reservering hyllor	50 000	–	–
Reservering personal	100 000	–	–
Övriga kostnader	164	3 000	3 000
Årets resultat	58 391	0	0-
<i>Summa</i>	<i>1 079 126</i>	<i>1 175 750</i>	<i>1 000 000</i>

Under våren och hösten har *Henriksson* medverkat med *Yvonne Bergman* och *Håkan* reläsningsar på Lokalhistoriska

Revisionsberättelse

Undertecknade har granskat Örebro läns företagsarkivs räkenskaper och förvaltning för år 2005. Vi har tagit del av föreningens räkenskaper, protokoll och övriga handlingar som lämnar upplysningar om föreningens ekonomi och förvaltning samt vidtagit de granskningsåtgärder som ansetts som erforderliga.

Då det vid revisionen ej framkommit någon anledning till anmärkningar tillstyrker vi

att balansräkningen fastställs

att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 2005 års förvaltning.

Örebro den 2 mars 2006

För Örebro läns landsting

Gunilla Carlsson
Gunilla Carlsson

För Örebro kommun

Anders Olsson
Anders Olsson

Sällskapets kurs i Lokalhistoria i Örebro län.

Håkan Henriksson har under hösten redigerat och formgett Lokalhistorisk läsning nr 8.

Avslutning

Aktiviteten har varit hög på arkivet, trots att den fåtaliga personalen drabbades av sjukdom under året. Leveransernas antal ökade med nästan 100 % mot föregående år och även antalet forskare steg. Det visar att arkivets tjänster efterfrågas. Med föredrag, kurser, studiebesök och forskarcirklar fortsätter arkivet att vara en viktig mötesplats för lokallistoriska aktiviteter.

Återigen har den egengenererade andelen av omsättningen varit hög, 43 % (2004 – 38 %). Det var en bidragande orsak till att det ekonomiska läget förbättrades under året. De offentliga medlen har minskat under de senaste åren och tyvärr kommer det statliga anslaget skäras ned under 2006. Därför är det viktigt att arkivet förmår att dra in egna pengar för att upprätthålla den service som arkivets forskare och besökare är vana vid. En svårighet är att per-

sonalstyrkan är liten och ska både klara av arkivets kärnverksamhet och att arbeta med olika externa uppdrag. Det vore en omöjlighet utan stöd och hjälp från Folkrorelsearkivets personal.

Arkivet står inför stora utmaningar i framtiden. Efterfrågan på våra tjänster och vår service fortsätter att öka samtidigt som kraven på en kostnadseffektiv och ekonomisk verksamhet kommer att stiga. På personalsidan sker

förändringar. Arkivets mångåriga chef har valt att fortsättningsvis arbeta som projektledare på ArkivCentrum, samtidigt som arkivet kopplats loss från Örebro läns landsting och från 2006 har Regionförbundet Örebro län som huvudfinansiär. Det är troligt att de frigör de 2,75 tjänsterna på Folkrorelsearkivet från sin organisation och låter arkivet sköta dem på egen hand.

Under året har arkivets styrelse diskuterat och kommit fram till att i det läget och efter nio bra och lärrika år tillsammans i det »nya« ArkivCentrum är det lämpligt och önskvärt att de båda föreningarna Örebro läns företagsarkiv och Folkrorelsernas arkiv i Örebro län bildar en ny sammanslagen organisation med start år 2007. Det ger oss en ökad effektivitet och slagkraft och vi kan på ett bra sätt ta oss an de nya utmaningar vi står inför.

Till sist riktas ett varmt tack till personal, medlemmar och medfinansiärer.

Styrelsen.

Lars Ericson, lektor i militärhistoria, hindersmäsoföreläste på ArkivCentrum 2005 på temat »Svenska slagfält«.

Verner von Heidenstams räddning ur sjönöd på Vättern

Följande finns att läsa i ett litet tidningsurklipp från 1923 i Laxå Bruks arkiv under rubriken *Sällsamma händelser*:

»Förre landtbrukaren vid Dimmestorp, Aspa, Anders Viktor Andersson har aflidit i en ålder af 86 ½ år. Det anmärkningsvärda med mannen är att han en gång räddat Verner von Heidenstam från att drunkna.«

Bifogat till detta urklipp finns även lantbrukare Anderssons egen berättelse om händelsen nedtecknat av folkskollärare August Aulin i juli 1922:

Den 1 augusti 1889 inleddes med vackert väder och medlemmar i familjen Robson beslöt sig för att fotvandra från Aspa bruk till sina släktingar von Heidenstams på Olshammar. Vid middagstid återvände man till Aspa åtföljda av sin vän Verner von Heidenstam med fru för en gemensam släktmåltid.

Under tiden hade vinden börjat friska och eftersom vädret därmed var gynnsamt för en seglats så beslutade sig härads hövding Carl Albert Robson och hans kusin, skalden Heidenstam, för att företa tillbakafärden över Vättern till Olshammar i en segelbåt. Men

så snart de seglat ut på »storsjön« tilltog vinden och böljorna pressade allt hårdare mot deras farkost.

Till historien ska här tillfogas något som de erfarna Vätternsegelarna på den tiden hade god kännedom om, nämligen att »den dag inföll jämt tre veckor efter sista åskvädersdagen på Vättern, då storm alltid plägar inträda på denna sjö«.

Bilden: Verner von Heidenstam blev inte avskräckt från vatten efter den dramatiska båtolyckan 1889. Här roar han sig i böljorna med författarkollegan Gustaf Fröding. Ur forskningsarkivet i Örebro universitetsbibliotek.

B-Post

Avsändare:
ArkivCentrum Örebro län
Nikolaigatan 3
702 10 ÖREBRO

De båda seglarna hann följaktligen inte manövrera storseglet i tid när ovädret tilltog, utan detta trasslade sig. Båten kantrade i höjd med Dimmestorp och häradshövdingen drogs ner i djupet. Heidenstam lyckades i sista stund få fatt på en livboj som han klamrade sig fast vid, men befann sig fortfarande långt från land.

Dimmestorp var vid den här tiden en gård under Aspa bruk, vackert belägen på en höjd med utsikt över både fjärden och »storsjön«. Gården brukades av två arrendatorer, Johan Viktor Andersson och Anders Viktor Andersson. Med anledning av deras snarlika namn benämndes de till vardags »gamlebon« och »nybon«. Dessutom hade de båda varsin hustru vid namn Fia och följaktligen kallades dessa för »gamlebons Fia« och »nybons Fia«.

De båda Fiorna stod denna söndagsförmiddag ute på gården och talade när de fick syn på en segelbåt ute på sjön som kämpade i vågorna för att sedan försvinna. De rusade iväg för att meddela sina män att det troligtvis skett en olycka ute till sjöss. Männen skyndade till stranden och begav sig i »nybons« båt åt det håll där de båda kvinnorna menade att olyckan skett.

»Grof sjö rådde« och efter en stunds sökande skymtade »nybon« en mörk punkt och ett vitt föremål strax intill. Männen rodd så fort de kunde emot föremålen och upptäckte Heidenstam i vattnet. Det vita föremålet, som de till en början trodde var en kvinna, visade sig vara den livboj som Heidenstam klamrat sig fast vid.

von Heidenstam, Verner (1859–1940), författare, ledamot av Svenska Akademien från 1912, nobelpristagare i litteratur 1916. Han föddes på herrgården Olshammar vid Vättern. Den tillhörde hans mors släkt, och där tillbringade han somrarna (Nationalencyklopedien).

Det ansågs vara en allt för riskabel handling att försöka att hiva upp den nödställda i båten i det hårda vädret. Det skulle bara riskera ytterligare en kantrad båt. Istället tog »nybon« tag i livbojen medan »gamlebon« satte sig vid årorna och rodde mot land med Heidenstam släpandes efter i vattnet i den andra änden av bojen.

Efter en rask rodd i den hårda blåsten lyckades de tre männen ta sig upp på land vid Hagudda på Olshammarlandet. Heidenstam hade då legat i vattnet i cirka 30 minuter och ledsagades medtagen till sitt hem av »gamlebon«.

Aulin avslutar nedtecknadet av berättelsen med orden: »Gamlebon är död sedan många år, men nybon är ännu frisk och kry, bor ensam i en liten stuga hos sin son på Askersunds stads egor, där han själv lagar sin mat och ansar sitt hem och tycktes ännu i likhet med sitt fordom, och tivedsbon i

allmänhet, vara rätt så mon om sig.«

Andreas Jeppsson
(efter folkskollärare August Aulins nedtecknade berättelse)

**ArkivCentrum
Örebro Län**

Folkrörelsernas Arkiv i Örebro Län
och Örebro Läns Företagsarkiv
i samarbete

Nikolaigatan 3 • 702 10 ÖREBRO
Tfn 019-611 29 00 (även texttfn)
Fax 019-611 81 20
E-post: arkivcentrum@arkivcentrum.se
Internet: www.arkivcentrum.se

Öppet måndag–fredag kl 08.30–17.00
(lunchstängt kl 12.00–13.00)
samt sista lördagen i månaden (aug–maj)
kl 10.00–14.00. Kvällsöppet tisdagar
kl 17.00–20.00 (aug–maj).